

MICHELIN

Turcja

*Zielony
Przewodnik*

Tytuł oryginału

Le Guide Vert – Turquie

Tłumaczenie

Aleksandra Bednarska, Agnieszka Erychleb, Ewa Poniedziałka, Martyna Janik

Redaktor prowadzący

Paweł Sondej

Redakcja

Aurelia Hołubowska

Korekta

Paulina Pacek

Redakcja techniczna map

Véronique Aissani, Stéphane Anton, Michèle Cana, Nathalie Cottrel, Carl Voyer, Patrycja Mikulska

Fotoedycja

Dawid Kwoka

Projekt graficzny

Christele Le Déan

Skład

Magdalena Suchy-Polańska

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 230 98 63

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

Księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?betuz1>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie I

ISBN 978-83-246-6404-7

Copyright © Le Guide Vert Michelin – Michelin & cie

Copyright © for the Polish Edition by Helion, 2013

Informacja dla Czytelników

Autorzy i wydawca przewodnika dołożyli wszelkich starań, by jego treść była jak najbardziej zgodna z rzeczywistością. Nie mogą jednak przyjąć odpowiedzialności za jakiegokolwiek skutki wynikłe z wykorzystania zawartych w nim informacji. Dane praktyczne (formalności administracyjne, ceny, adresy, numery telefonów, adresy stron internetowych itp.) należy traktować jako poglądowe, ponieważ mogą ulec zmianom. Będziemy wdzięczni naszym Czytelnikom za informacje dotyczące błędów i nieaktualnych informacji. Jeśli masz uwagi, prosimy o kontakt z nami. Nasze uwagi możemy poprawić w kolejnych wydaniach.

- **Kup książkę**
- **Poleć książkę**
- **Oceń książkę**
- **Księgarnia internetowa**
- **Lubie to!**
- **Nasza społeczność**

Jak korzystać z przewodnika

Zielony Przewodnik składa się z trzech części

- ▶ **Organizacja podróży:** informacje praktyczne ułatwiające przygotowanie wyjazdu i pobyt na miejscu
- ▶ **O kraju:** informacje wzbogacające podróż
- ▶ **Odkrywanie** celu podróży: podział na **regiony** (zob. *mapa na wewnętrznej stronie okładki oraz spis na s. 1*)

W rozdziale dotyczącym odkrywania celu podróży znajdą Państwo **Informacje praktyczne:**

- transport
- noclegi i wyżywienie według cen
- propozycje spędzania czasu w ciągu dnia i wieczorem
- miejsca idealne na zakupy
- najważniejsze wydarzenia

Na końcu przewodnika znajdują się:

- ▶ indeks
- ▶ spis map i planów występujących w przewodniku
- ▶ mini-słowniczek
- ▶ legenda

Kup książkę**Poleć książkę**

3/ ODKRYWANIE TURCJI

Zachód słońca nad Błękitnym Meczetem
© Luciano Martullo / Shutterstock.com

[Kup książkę](#)

[Poleć książkę](#)

[Kup książkę](#)

[Poleć książkę](#)

Stambuł i wybrzeże morza Marmara 1

▶ Stambuł***	94
▶ Bosfor**	154
▶ Edirne*	163

Kup książkę

Poleć książkę

240 km na południe od Stambułu:

▶ Bursa**	171
▶ Cieśnina Dardanele (Çanakkale Boğazi)	184

25 km na południe od Çanakkale:

▶ Troja (Truva)*	189
------------------	-----

Kup książkę

Poleć książkę

Morze Marmara

MORZE MIĘDZY MORZAMI

Nazwa morza Marmara pochodzi od marmuru przewożonego z jego wysp do rozbudowujących się starożytnych metropolii. Wciśnięte między dwa światy – Wschód i Europę – łączy się z dwoma innymi morzami wąskimi przesmykami, które od zarania dziejów stanowią strategiczne szlaki handlowe. Od strony Azji cieśnina **Bosfor**, długa na 30 km, otwiera drogę do Morza Czarnego, gór Kaukazu i bezkresnych stepów Wschodu. Od strony Europy cieśnina **Dardanele**, o długości 68 km, prowadzi ku Morzu Egejskiemu, Bałkanom i Grecji.

WIELKI STAMBUŁ

Na brzegu Dardaneli (starożytny Hellespont) powstała legendarna **Troja**, ale to nie ona, lecz położone nad Bosforem Bizancjum (jak niegdyś nazywano dzisiejszy Sztambuł) stało się z woli Konstantyna stolicą Cesarstwa Wschodniorzymskiego. Sztambuł był świadkiem prawie wszystkich ważnych wydarzeń dotyczących regionu i swoistym pępkiem świata, przynajmniej do czasu powstania republiki Mustafy Kemala. I nawet jeśli ten ostatni pozbawił miasto znaczenia politycznego, dawna stolica nie straciła nic ze swej wyjątkowości.

Cena chwały

Sztambuł pozostał kulturalnym i gospodarczym centrum kraju. To tutaj koncentruje się blisko jedna trzecia tureckiego przemysłu i jedna czwarta majątku narodowego. Miasto stało się także głównym celem migracji ludności wiejskiej: od roku 1950 do dziś liczba mieszkańców Sztambułu wzrosła z 1 mln do 13 mln, co spowodowało prawdziwy chaos urbanizacyjny. Dziś miasto musi stawić czoła problemom mieszkaniowym i komunikacyjnym, zanieczyszczeniu środowiska, odpadom i zawrotnej ilości *gecekondu* (zob. s. 71).

EUROPEJSKA STOLICA

Począwszy od lat 90. XX w. władze starają się modernizować Sztambuł. Inspiracja Nowym Jorkiem i Dubajem otworzyła miasto na nowe możliwości, ale i przyczyniła się do powstania sprzeczności architektonicznych. Przykładem pogoni za zachodnim modelem miasta może być **Levent** – nowa dzielnica biznesowa, najeżona drapaczami chmur i pełna szklów Starbucks Coffee. Kiedy Unia Europejska przyznała Sztambułowi tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2010, kolejne place budowy wyrosły jak grzyby po deszczu.

Miasto w budowie

Obecnie prace remontowo-budowlane trwają w bizantyjskim kościele Zeyrekhanie i w pałacu Topkapı, realizowany jest także projekt **Marmaray**, zakładający połączenie obu brzegów Bosforu nową linią metra i reorganizację transportu kolejowego. Wiele zabytków i dzielnic ma już za sobą kurację odmładzającą: meczet Sulejmana, stare dzielnice Fener i Balat czy też nieużytki przemysłowe wzdłuż zatoki Złoty Róg. Port Karaköy stał się głównym dokiem dla statków wycieczkowych, a jego zmodernizowane magazyny siedzibą muzeum sztuki nowoczesnej – symbolu ambicji miasta. Ostatni z wielkich projektów budowlanych dotyczy dzielnicy **Tarlabaşı**, znajdującej się poniżej İstiklal Cad. Ta dawna dzielnica grecka, obecnie zasiedlona przez Kurdów, Romów i imigrantów z Afryki, ma się przemienić w Pola Elizejskie nowoczesnego Sztambułu. Modernizacja fasad starych budynków idzie w parze z przesiedlaniem ubogiej ludności, która nie pasuje do ambitnej wizji projektantów.

MORZE MIĘDZY DWOMA KONTYNETAMI

Na niewielkim skrawku Europy należącym do Turcji znajdziemy **Edirne** – miasto, które chcąc podkreślić związki z kulturą Wschodu, sprawiło sobie jeden z najpiękniejszych meczetów na świecie. Po drugiej stronie morza Marmara rozciąga się Anatolia. Tutaj podróż wiedzie śladami Aleksandra Wielkiego wprost do **Izniku**, słynącego z produkcji błękitnych i czerwonych płytek ceramicznych zdobiących wszystkie meczety regionu. Nieco dalej na zachód znajduje się **Bursa**, zielone miasto, najbardziej osmańskie z historycznych metropolii na północy kraju i ostatni przystanek jedwabnego szlaku. To tu przed wiekami zatrzymywały się perskie karawany wiozące do Europy najpiękniejsze jedwabie Wschodu.

Kup książkę

Poleć książkę

Kup książkę

Poleć książkę

Stambuł

Istanbul

Prawie 13 mln mieszkańców (aglomeracja Stambułu: 20 mln) – stolica prowincji

INFORMACJE PRAKTYCZNE

INFORMACJA TURYSTYCZNA

Informacja turystyczna – lotnisko Atatürka - biuro w hali przylotów - ☎ (212) 465 31 51.

Taksim Tourist Office – Hôtel Hilton Arcade, Harbiye (plan I D2) - ☎ (212) 233 05 92.

W dzielnicy Sultanahmet: pawilon między Hagia Sophią a Błękitnym Meczetem (plan II D4) - ☎ (212) 518 18 03 - czynne: pn.–sb. z wyjątkiem świąt państwowych, 9.00–17.30.

W dzielnicy Eminönü: na dworcu Sirkeci (plan II D2) - ☎ (212) 511 58 88.
Strona internetowa: www.istanbul.com.

Wycieczki zorganizowane – zob. s. 151.

POŁOŻENIE

Mapa regionu C1/2 (s. 90–91) - plany miasta: aglomeracja (s. 98–99), stare miasto (s. 100–101), Beyoğlu (s. 125) i część azjatycka (s. 135). Stambuł leży 450 km na północny zachód od Ankary. Licząca 5100 km² metropolia zajmuje tereny na wybrzeżach dwóch kontynentów oddzielonych od siebie cieśniną Bosfor (więcej zob. s. 154). **Wybrzeże europejskie** (plan I) przecięte jest na dwie części zatoką Złoty Róg (Haliç). Zatoka o długości 7 km tworzy naturalny port – możemy go oglądać w dzielnicy **Eminönü** (C4/5). Historyczna część miasta, w południowej części wybrzeża europejskiego, rozciąga się na siedmiu wzgórzach. Pierwsze z nich, **Sultanahmet** (C4/5), mieści wszystkie najsłynniejsze bizantyjskie i osmańskie zabytki Stambułu. Na zachód od niego, w dzielnicy **Beyazit** (BC4) mieści się Wielki Bazar i meczet Sulejmana (na trzecim wzgórzu). Bardziej na północ (na czwartym wzgórzu) rozciąga się dzielnica **Fatih** (B4) naznaczona piętnem religijnej przeszłości Anatolii. **Fener** (B3), dawna dzielnica grecka, zajmuje piąte wzgórze, licząc wzdłuż Złotego Rogu. Zachodnia część miasta w dalszym ciągu ogrodzona jest **murem Teodozjusza**. Te wijące się jak wąż kamienne obwarowania przebiegają przez szóste i siódme wzgórze, między bramą Edirne (Edirnekapi) a bramą św. Romana (Topkapı). Na północ od murów, na brzegu Złotego Rogu rozciąga się przyjemna dzielnica **Eyüp** (A2). Po drugiej stronie Bosforu, w południowej części **wybrzeża azjatyckiego**, tętnią życiem dzielnice **Üsküdar** i **Kadıköy** (plan IV).

ZOBACZ KONIECZNIE

Zabytki starego miasta na wzgórzu Sultanahmet; meczet Sulejmana i mozaiki kościoła Zbawiciela na Chorze; Wielki Bazar i Istiklal Caddesi; pałac Dolmabahçe; rejs po Bosforze (zob. s. 154) oraz panorama miasta z dzielnicy Eyüp lub Küçük Çamlıca.

Kup książkę

Poleć książkę

ORGANIZACJA CZASU

Na zwiedzanie zabytków wzgórza Sultanahmet należy przeznaczyć dwa dni. Meczet Fatih, bazary między dzielnicami Beyazit i Eminönü oraz kościół Zbawiciela na Chorze to kolejne dwa dni zwiedzania, które można zakończyć wieczorną wizytą w Eyüp. Warto także przeznaczyć jedno popołudnie i wieczór na zwiedzenie dzielnicy Beyoğlu. Bazylikę Hagia Sophia oraz kościół Zbawiciela na Chorze najlepiej podziwiać rano – ze względu na najlepsze oświetlenie wewnątrz o tej porze dnia. Warto przeznaczyć też jeden dzień na ucieczkę od wielkomiejskiego zgiełku, udając się na Wyspy Książęce lub na wycieczkę po Bosforze.

DLA DZIECI

Wielką atrakcją są wycieczki po Bosforze i wypad na Wyspy Książęce (połączony z przejażdżką dorożką), ale na tym nie koniec możliwości. W głębi Złotego Rogu znajduje się park miniaturowy (Miniatürk) przystosowany do potrzeb najmłodszych. Nieco starszym dzieciom powinna spodobać się magiczna atmosfera starożytnej cysterny Yerebatan. Niektóre z licznych miejskich parków posiadają place zabaw (np. park Gülhane w centrum czy park Yıldız), a wzdłuż wybrzeża morza Marmara w Kumkapı ciągną się zadbane skwery. Kąpiel w morzu jest zabroniona, zakaz nie dotyczy tylko wybrzeża Wysp Książęcych. Z tego powodu chętnie odwiedzanym miejscem jest aquapark w Bahçeşehir (zob. s. 151).

Bizancjum, Konstantynopol, Stambuł – każda z dawnych lub obecnych nazw wielkiego miasta nad Bosforem przywołuje na myśl potęgę i przepych Orientu. Rzymskie, bizantyjskie, chrześcijańskie, muzułmańskie, a dziś świeckie – słowem niezwykle miasto wciąż przechowuje świadectwa swej wielkiej przeszłości; czasów, gdy decydowano tutaj o losach stu narodów, od Bałkanów po Zatokę Perską, od Kaukazu po Egipt. Dzisiejszy Stambuł, chociaż utracił status stolicy, leżąc na skrajach dwóch kontynentów, wciąż pozostaje oknem Turcji na Europę. Miasto rozciąga się wzdłuż wybrzeża Bosforu, cieśniny długiej na 30 km, w której mieszają się wody Morza Czarnego i morza Marmara. Dzielnice Stambułu stanowią odrębne całości i każda ma swoją niepowtarzalną atmosferę. To zasługa mieszkańców, tłumów zmierzających do pracy, obłędnego ruchu oraz mieszanki różnorodnych zapachów dobiegających z bazarów. Stambuł to prawdziwe megamiasto, z jednej strony wierne dawnym tradycjom, z drugiej ultranowoczesne, kołysane rytmem wpływających i powracających promów i wyciem syren portowych. Miłośnicy architektury znajdą tutaj jedne z najpiękniejszych tureckich budowli, ci z kolei, których zabytki nie interesują aż tak bardzo, będą mogli błędzić wśród wąskich uliczek, smakować ryb smażonych na promenadach, pływać statkiem po Bosforze, palić fajkę wodną lub degustować lokalne specjały, takie jak *meze* zakrapiane *raki*.

Część europejska Plany I, II i III

★★★ SULTANAHMET Plan II

▶ Na zwiedzanie należy przeznaczyć dwa dni, a planując je, nie można zapomnieć o wizycie w pałacu Topkapı.

Rozciągająca się na jednym z siedmiu miejskich wzgórz dzielnica Sultanahmet całkowicie zdominowała **Sarayburnu** (Cypel Pałacowy) przy ujściu Złotego

Kup książkę

Poleć książkę

STAMBUŁ I WYBRZEŻE MORZA MARMARA

Rogu. To tutaj znajdowało się serce starożytnego Bizancjum oraz polityczne i kulturalne centrum imperium osmańskiego. Niewiele jest miejsc na świecie, gdzie na tak niewielkiej przestrzeni można zobaczyć tak wiele arcydzieł architektury – pamiątek po jednej z najznamienitszych cywilizacji w dziejach ludzkości.

Sultanahmet najlepiej zwiedzać na piechotę. Dzielnica jest doskonale przygotowana na przyjęcie turystów. Są tu hotele, restauracje i kawiarnie oraz zagraniczna prasa, no i oczywiście nieprzebrane rzesze sprzedawców dywanów i pucybutów. Ci ostatni będą oferować swoje usługi, nawet jeśli zobaczą na naszych stopach adidasy lub klapki! Stare miasto, zapatrzone w swoją wspaniałą przeszłość, wieczorami całkowicie pustoszeje. Żeby zakosztować nocnego życia, trzeba wybrać się na drugi brzeg Złotego Rogu.

★★★★ Bazylika Hagia Sophia (Aya Sofya Camii) E4

Zwiedzanie zajmie ok. 2 godz. - czynne: wt.–nd. 9.00–16.30 (latem 9.00–19.00) - bilet: 25 TL.

Bazylika utraciła większą część złoceń, które niegdyś zdobiły jej mury, ale nie straciła dawnego uroku. Wzniesiona dla chwały chrześcijaństwa, dla Osmanów stała się symbolem triumfującego islamu, stanowiąc punkt odniesienia dla architektów z ich imperium. Masywne umocnienia, które chronią mury świątyni przed trzęsieniami ziemi, nieco utrudniają podziwianie bryły budowli, ale jej doskonale proporcje zachwycają niezmiennie od wieków.

W 532 r., podczas powstania Nika, zniszczeniu uległ stojący w tym miejscu starożytny kościół Świętej Mądrości Bożej (gr. Haghia Sophia). Cesarz **Justynian** postanowił wznieść na jego fundamentach świątynię godną Nowego Rzymu, przewyższającą pięknem nawet świątynię Salomona w Jerozolimie. Wezwał w tym celu **Anthemios z Tralles** i **Izydora z Miletu**, cieszących się zasłużoną sławą najbardziej utalentowanych architektów w całym cesarstwie. Budowa trwała sześć lat i wymagała zatrudnienia 10 tys. robotników. Sprowadzono najcenniejsze materiały z całego imperium, płądując bez skrępowań starożytne Delfy, Ateny i Efez. Konsekracja nowej świątyni miała miejsce 26 grudnia 537 r. Od tamtej pory nad cyplem Sarayburnu dominuje gigantyczna kopuła, która w swej pierwotnej wersji okazała się jednak zbyt szeroka i podczas trzęsienia ziemi w 558 r. runęła. Wówczas zdecydowano o zmniejszeniu jej średnicy, jednocześnie dodając 6 m wysokości (budynek ma obecnie 56 m wysokości).

Po przejściu miasta przez Osmanów (1453) bazylikę przekształcono w meczet. Bizantyjskie mozaiki znikły pod warstwą gipsu ozdobionego lichej jakości malowidłami, a zwieńczenia kolumn przysłoniły ogromne zielone tarcze z imionami Allaha, Mahometa i czterech kalifów. Dopiero w XIX w., za sprawą

Architekci mądrości

Śmiało odejście od prostokątnego planu rzymskiego uczyniło z bazyliki Justyniana pierwszy kościół na świecie zbudowany na planie koła. Ten nowatorski pomysł doskonale odpowiadał potrzebom kultu wschodniego, łączącego wszystkich wiernych, świeckich i duchownych. Projektanci bazyliki Hagia Sophia musieli przeklepić ogromną przestrzeń świątyni, nie dzieląc jej na mniejsze. Wpadli na genialne rozwiązanie i zastosowali lekką kopułę – symbol niebios i Królestwa Bożego – wykonaną z cegiel z Rodos, a wspartą na czterech filarach łączących się w narożnikach z pendentywami w kształcie trójkąta sferycznego. Później z tego rozwiązania korzystała praktycznie cała architektura osmańska.

Stambuł o zmierzchu
© silver-john | Shutterstock.com

braci Fossatic, wydobyto na światło dzienne stare mozaiki. Nie wszystkie udało się odsłonić, ale te, które odratowano, w połączeniu z pięknem całego wnętrza robią imponujące wrażenie. W 1935 r. Atatürk przekształcił świątynię w muzeum.

Przed bazyliką znajduje się ogród, w którym zachowało się kilka relikwów ze starego kościoła Teodozjusza II. Wąski i ciemny egzonartek (zewnątrzny przedsionek) prowadzi do gigantycznego narteksu o długości 60 m, którego troje drzwi otwiera się na nawę główną. Znajdująca się pośrodku **brama Cesarska** ozdobiona jest jedną z najpiękniejszych mozaik w świątyni: cesarz Leon VI kłania się z pokorą przed **Chrytusem Pantokratozem**★★, któremu towarzyszą Matka Boża i archanioł Gabriel.

Wejście do **nawy głównej**★★★ to niezapomniane przeżycie! Przypomina ona niemal kwadratowy okręt o bokach długości 70 m, do którego, poprzez otwory okienne w kopule i galeriach bocznych, przedostają się jak strzały promienie światła. Prostota stylu zachwyca, podobnie jak wszechobecne mozaiki i marmury: biały z Marmary, zielony z Eubei, różowy z Synnady, żółty z Afryki. Wspaniałe **opus sectile**★ (rodzaj mozaiki z małych płytek marmurowych przyciętych w geometryczne kształty) wykonany z zielonego i czerwonego marmuru, który znajduje się w południowo-wschodniej części nawy głównej, pozwala wyobrazić sobie, jak wyglądały oryginalne zdobienia wnętrza. Część ze 107 kolumn wykradzono z najpiękniejszych świątyni greckich, ale zdecydowaną większość stworzono na potrzeby budowy bazyliki. Ich fantastyczne **kapitele**★ zdobią inicjały Justyniana i jego żony Teodory.

W czasach Bizancjum prawie wszystkie ściany świątyni pokryte były **mozaikami**★. Na złotym tle przedstawiano najczęściej krzyż, motywy geometryczne i kwiatowe. Postaci ludzkie pochodzą z okresu późniejszego, po ikonoklazmie. Spośród tych ostatnich zachowały się wizerunki patriarchów Konstantynopola i Antiochii (IX w.) znajdujące się w niszach u dołu tympanonu północnego oraz uroczą **Madonna z Dzieciątkiem**★★, która zdobi sklepienie **absydy** (IX w.).

Kup książkę

Poleć książkę

Kup książkę

Poleć książkę

Tysiąc lat Nowego Rzymu

MIASTO UPRAGNIONE

Pierwszą kolonię, u wylotu zatoki Złotego Rogu, założył ponoć legendarny grecki król **Byzas** (ok. 660 r. p.n.e.). Położone na skrzyżowaniu szlaków handlowych młode

Bizancjum bardzo szybko stało się świetnie prosperującym miastem. To powodzenie nie uszło jednak uwadze jego żądnych władzy sąsiadów. Kolejno napadali na nie Persowie, Grecy (V w. p.n.e.) i Macedończycy. Prawdziwy rozkwit miasta nastąpił za panowania Aleksandra Wielkiego, który zagwarantował Bizancjum autonomię i wprowadził je w krąg kultury helleńskiej (333 r. p.n.e.). Najazd **Celtów naddunajskich (Galatów)** w 279 r. p.n.e. zwiastował jednak nadejście ponurych czasów. Bizancjum wykupiło wprawdzie swoją wolność, wypłacając barbarzyńcom wysoką daninę, ale Galatowie zgodzili się wycofać jedynie na wschodni brzeg Złotego Rogu, osiedlając się naprzeciwko miasta (dzisiejsza dzielnica Galata). Ich obecność ciążyła mieszkańcom Bizancjum, którzy od tej pory żyli w atmosferze zagrożenia, podsycanego licznymi konfliktami z sąsiednimi księstwami.

W obawie przed nowym atakiem, miasto zwróciło się z prośbą o opiekę do królestwa **Pergamonu** sprzymierzonego z Rzymianami (202 r. p.n.e.). Był to krok brzemienny w skutki, który sprawił, że Bizancjum stopniowo zaczęło tracić swoją niezależność, aż w 146 r. p.n.e. formalnie stało się własnością Rzymu. Septymiusz Sewer (193–211) wznosił tu wiele ważnych budowli i otoczył miasto murem, wzorując się na innych metropoliach swojego imperium.

NOWY RZYM

Konstantyn I (koronowany w 306 r.) był pierwszym cesarzem rzymskim, który przeszedł na chrześcijaństwo. Przeniósł stolicę imperium na wschód, nad brzegi Bosforu. Bizancjum, rozpościerające się na siedmiu wzgórzach (tak samo jak Rzym), okazało się idealną lokalizacją dla „Nowego Rzymu” (324). W ciągu kilku miesięcy ruszyły odważne projekty budowlane. Constantinopolis, „miasto Konstantyna”, miało stać się godne miana cesarskiej stolicy. Wzniesiono nowe mury obronne, ale już w 447 r., za panowania Teodozjusza II, szybki rozwój miasta wymusił budowę kolejnej linii fortyfikacji.

Era Bizancjum

Tuż po zajęciu Rzymu przez Herulów (476), Konstantynopol stał się jedynym spadkobiercą imperium rzymskiego, rozciągając swoje wpływy na wszystkie miasta Grecji i Azji Mniejszej. Dzięki takim spoiwom jak greka i chrześcijaństwo, cesarstwo bizantyjskie cieszyło się poczuciem wspólnoty wśród swoich mieszkańców. Spokój okazał się jednak tylko pozorny: miasto było sceną licznych konfliktów społecznych i religijnych, w tym **powstania Nika** (532), które niemalże pozbawiło władzy cesarza **Justyniana**. Jego panowanie (527–565) przeszło jednak do historii jako pierwszy złoty wiek Bizancjum. To właśnie wtedy powstała bazylika Hagia Sophia, symbol nowych idei i nowej sztuki, a miasto rozkwitało, przekraczając magiczną liczbę miliona mieszkańców! W chwili śmierci wielkiego cesarza jego imperium obejmowało znakomitą część basenu Morza Śródziemnego.

Światła i cienie

Okres pokoju i dobrobytu szybko się skończył. Powtarzające się przez cały VII i VIII w. ataki Awarów, Persów i Arabów ściągnęły na Konstantynopol kolejne nieszczęścia. Miasto stawiało opór, ale cesarstwo utraciło wiele ze swoich terytoriów, m.in. w Afryce. Do tego doszedł **spór o obrazy** (726–843), czyli

Kup książkę

Poleć książkę

ikonoklazm, który stał się przyczyną rozlewu krwi i doprowadził do zniszczenia wielu bezcennych dzieł sztuki. Dopiero objęcie władzy przez **dynastię macedońską** (panującą od IX do XI w.) rozpoczęło epokę drugiego renesansu Konstantynopola. Nad brzegi Bosforu przybyli kupcy z Lacjum, Wenecji (podległej Bizancjum) oraz Genui. Ci ostatni zasiedlili kosmopolityczną dzielnicę Galata, doprowadzając w XIV w. do uzyskania przez nią statusu niepodległego miasta.

Zdrada krzyżowców

Aby powstrzymać pochod **Wielkich Seldżuków**, zwycięzców bitwy pod Manzikertem (1071), *basileus* (cesarz) zwrócił się o pomoc do krzyżowców, obiecując im w zamian sówite korzyści handlowe. Niestety, posunięcie to przyniosło więcej złego niż dobrego. W 1204 r. rycerze czwartej krucjaty doszczętnie złupili Konstantynopol i posadzili na jego tronie **łacińskiego cesarza**. Ekspedycja, która wyruszyła z **Nikei**, gdzie schronili się cesarze bizantyjscy, przyniosła zwycięstwo: Michał VIII odbił miasto w 1261 r. i stał się założycielem **dynastii Paleologów**. Bizancjum nigdy jednak nie odzyskało już swej dawnej świetności, upadek był bliski. Spadkobiercy Wielkich Seldżuków, Osmanowie, stopniowo podbijali Anatolię, Trację, aż w końcu w 1393 r. dotarli do północnej części Bosforu. W 1402 r. rozpoczęło się długie oblężenie Konstantynopola, chwilowo przerwane zwycięstwem armii turecko-mongolskiej pod wodzą **Timura**, która zmiażdżyła wojsko sułtana Bajazyda I Błyskawicy w bitwie pod Ankarą.

ERA OSMANÓW

Zajęcie Konstantynopola przez **Mehmeda II**, 29 maja 1453 r., definitywnie położyło kres istnieniu cesarstwa bizantyjskiego. Po czterech latach prac budowlanych i przekształceniu większości kościołów w meczety, chrześcijański Konstantynopol stał się muzułmańskim Stambułem, stolicą imperium osmańskiego. Sułtan w pierwszej kolejności zajął się ponownym zaludnieniem miasta (które miało wówczas zaledwie 35 tys. mieszkańców!), wspierając rozwój handlu i dając liczne dowody tolerancji religijnej.

Za panowania Bajazyda II, Selima I, a przede wszystkim **Sulejmana Wspaniałego** (1520–66), w Stambule powstawały coraz to liczniejsze kolonie zakładane przez nowych przybyszów. Ponownie nastąpiły czasy prosperity zarówno w dziedzinie gospodarki, jak i sztuki. Dzięki pałacowi Topkapı oraz genialnym budowiom **Sinana** Stambuł, jak niegdyś stolica Konstantyna i Justyniana, stał się światowym ośrodkiem kultury i sztuki.

Schyłek świetności

Po śmierci Sulejmana Wspaniałego władzę nad imperium przejęli niczym niewyróżniający się sułtani. Ich rządy cechowały niekończące się wewnętrzne spory i waśnie, w których ogniu gospodarka kraju przechodziła po cichu w ręce potęg zachodnich. W XIX w. Niemcy, Francuzi i Brytyjczycy podzielili się wpływami z handlu nad Bosforem. To im Stambuł zawdzięcza modernizację (elektryczność, linie kolejowe). Ostatni sułtani próbowali dźwignąć podupadające państwo, ale wystawny ponad miarę pałac Dolmabahçe, który wzniesli na brzegu Bosforu, był już tylko przebłyskiem dawnej świetności upadłego imperium.

Stolica pozbawiona władzy

Po przegranej w 1918 r., Stambuł przeżywał upokorzenie okupacji francusko-brytyjskiej. Wtedy jednak na arenie dziejów pojawił się **Mustafa Kemal** i poprowadził Turków do walki o niepodległość z Grekami i potęgami Zachodu. W 1922 r. ostatni sułtan został zdeponowany, a w 1923 r. okupanci opuścili Stambuł. Tytuł stolicy przypadł Ankarze. Wraz z wyjazdem Greków i Ormian, Stambuł natychmiast stracił swój kosmopolityczny charakter i stał się miastem typowo tureckim.

Kup książkę

Poleć książkę

TURYSTYKA A MIEJSCA KULTU

Nie zapominajmy, że meczety są miejscami kultu religijnego, a wierni są tu zawsze obecni, nawet poza oficjalnymi godzinami modlitwy. Nie bierzmy więc przykładowo z niektórych hałaśliwych turystów i zachowajmy ciszę. Kobiety powinny zasłonić włosy i ramiona, mężczyźni zaś zrezygnować z krótkich spodenek. Przed wejściem należy zdjąć buty. Nie wolno dotykać nimi wnętrza meczetu ani też chodzić boso na zewnątrz.

Niedawna konserwacja kopuły pozwoliła odsłonić mozaikę przedstawiającą twarz serafina. Była ona zakryta przez jednego z wielkich cherubinów o sześciu skrzydłach zdobiących pendentywy (małe narożne sklepienie w kształcie trójkąta sferycznego, umożliwiające przejście od kwadratowego pomieszczenia do kolistej podstawy) kopuły (XIV w.).

Podczas przebudowy bazyliki na meczet wprowadzono wiele zmian. Poza wielkimi zielonymi tarczami ze złotą kaligrafią do absydy wstawiono **mihrab** dekorowany ceramicznymi płytkami z Izniku oraz galerię cesarską (XIX w.). Murad III ofiarował świątyni dwie potężne **marmurowe urny** stojące po obu stronach wejścia. Przeznaczone były do rytualnych ablucji, każda z nich ma pojemność 1250 litrów. Ahmed III dodał minbar po prawej stronie absydy. W końcu, w 1739 r., świątynia wzbogaciła się o **bibliotekę**, którą umieszczono w południowej nawie bocznej. W niszach, za metalowym ogrodzeniem, przechowywane są tysiące ksiąg i manuskryptów osmańskich.

Po prawej stronie od wejścia znajduje się tzw. **placząca kolumna** św. Grzegorza Cudotwórcy, której przypisywano moc uzdrawiania niewidomych i leczenia kobiecej niepłodności. W warstwie skóry ochraniającej podstawę kolumny, wierni zrobili otwór, przez który po dziś dzień można pobrać sącząca się z kolumny wodę – ponoć spełniającą życzenia.

Z narteksu szeroka kładka prowadzi na **galerie**★★ okalające nawę główną. W **galerii północnej** podziwiać można mozaikę przedstawiającą cesarza Aleksandra, który panował zaledwie rok, w 912. Z **galerii zachodniej**, gdzie znajdował się tron cesarzowej, rozpościera się wspaniała **widok**★ na nawę główną. Najwięcej czasu warto jednak poświęcić na **galerię południową**, niegdyś zarezerwowaną dla rodziny cesarskiej i synodów. To tutaj znajdują się najpiękniejsze mozaiki w całej bazylice. Wspaniała **Deesis**★★ (koniec XII w.), która mimo uszkodzeń, dowodzi rozkwitu sztuki za panowania dynastii Paleologów, przedstawia Chrystusa w towarzystwie Jana Chrzciciela i Marii, umieszczonej nietypowo po lewej stronie syna. Warto zwrócić uwagę na delikatne rysy i bardzo ludzki wyraz twarzy Chrystusa.

Na końcu galerii znajdują się dwie kolejne **mozaiki**★★, nie mniej zachwycające. Ta po lewej (XI w.) przedstawia cesarzową Zoe i jej męża klęczących przed Chrystusem (twarz Konstantyna IX zastąpiła wizerunki poprzednich małżonków cesarzowej – Romana III i Michała IV. Młodsza o niemal wiek **Theotokos**★★ – Matka Boża (po prawej), ma niemalże identyczną kompozycję: cesarz Jan II Komnen i jego żona Irena składają dary Maryi i Dzieciątku Jezus. Wychodząc z bazyliki przez westybul (przedsionek), warto się odwrócić i spojrzeć na **mozaikę przedstawiającą donatorów**★★ (X w.). To kolejna wspaniała Theotokos, która zdobi bramę: Dziewica Maryja, opiekunka Konstantynopola, ukazana jest w towarzystwie Konstantyna trzymającego makietę miasta i Justyniana ofiarującego model bazyliki.

Na zewnątrz po prawej zobaczymy **fontannę do ablucji** (1740), a po drugiej stronie stare, bizantyjskie **baptysterium** kryjące prochy Mustafy I i jego syna

Mozaika w bazylice Hagia Sophia
© PavleMarjanovic | Shutterstock.com

Ibrahima I. Z kolei po stronie wschodniej dojrzymy trzy stojące obok siebie, zdobione płytkami z Izniku **mauzolea**, w których spoczywają szczątki Selima II (dzieło Sinana), Murada III oraz Mehmeda III.

Warto obejść bazylikę dookoła, by obejrzeć ją z każdej strony, a przy okazji trafić na **Soğukçeşme Sokağı** (za świątynią), malutką uroczą uliczkę z wieloma **tradycyjnymi domami** z drewna, zamienionymi w hotele (zob. Sztambuł – informacje praktyczne). Na jej końcu znajduje się **fontanna Ahmeda III** (1728) – jedna z najpiękniejszych w mieście – z widokiem na pałac Topkapı.

★★ „Zatopiony pałac” (Yerebatan Sarayı) D4

Yerebatan Cad. (przy Hagia Sophia) - czynne: codz. 9.00–17.00 (latem 9.00–18.30) - bilety: 10 TL.

Tej nadzwyczajnej **bizantyjskiej cysterny** (duży zbiornik na wodę) po prostu nie można przeczyć. W jej wnętrzu zobaczymy las 336 kolumn (wysokich na 8 m) odbijających się w wodzie, co stwarza wrażenie zatopionego pałacu – stąd turecka nazwa cysterny. Zbudowana za panowania Justyniana w VI w. jest największą podziemną cysterną w Sztambule (140 × 70 m). W czasach dynastii Osmanów służyła do zaopatrywania w wodę pałacu Topkapı.

W XIX w. od strony południowo-zachodniej postawiono mur, a cysterna została porzucona i zapomniana. Prace konserwatorskie podjęto dopiero w 1987 r. Dzisiaj zwiedzanie umożliwiają betonowe pomosty.

Wspaniałe oświetlenie sprawia, że panuje tu wręcz magiczna aura, niektórych może jednak drażnić nieszczęśliwie dopasowane tło muzyczne. Jedną z ciekawszych kolumn, „o pawich oczach” (w istocie imitująca pień drzewa), pochodzi ze starożytnego forum miejskiego. Dwie kolumny w głębi stoją na wielkich odwróconych **głowach Meduz**★ przywiezionych z antycznej świątyni.

Warto wiedzieć, że kolejna bizantyjska cysterna znajduje się w pobliżu dawnego hipodromu. **Binbirdirek**★ (D4), bo o niej mowa, ma 224 zanurzone w wodzie kolumny i nie mniej magiczną atmosferę.

Kup książkę

Poleć książkę

Kup książkę

Poleć książkę

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA
Helion SA

Turcja

Ruszajcie w świat z przewodnikami Michelin!

W trzech częściach *Zielonego Przewodnika* znajdziecie niezbędne informacje, dzięki którym odkryjecie cel Waszej podróży:

- **Organizacja podróży** – informacje przydatne przed i w trakcie wyjazdu
- **O kraju** – wiadomości geograficzno-historyczne i kulturowe
- **Odkrywanie Turcji** – trasy zwiedzania i opisy interesujących miejsc

Gwiazdki – tradycyjny system oceny atrakcji turystycznych

zobacz koniecznie

warto odwiedzić

godne uwagi

Pełny zestaw dokładnych **map**:

- **Mapa ogólna kraju**
- **Plany miast**
- **Mapy tematyczne i trasy wycieczek**

Wybrane **adresy na każdą kieszeń**

Hotele, pokoje gościnne, restauracje, bary i gospody

Propozycje **zwiedzania z rodziną**

Miejsca i atrakcje dla rodzin z dziećmi oznaczone symbolem

Nr katalogowy: **11825**

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
tel.: 0 801 339900
kom.: 0 601 339900

Zaplanuj trasę podróży
z serwisem
www.ViaMichelin.com

ISBN 978-83-246-6404-7

9 788324 664047 >

Cena 54,90 zł